

helyét. Pál apostol ideje óta — mondja Clarke — senki se látta oly tisztán, mint Channing, amaz idő elközeledését, midőn a krisztusi szeretet és igazság hatalma által az ellenségeskedések megszűnnek s a különböző felekezetek egymásnak a béke jobbát nyújtják.

A washingtoni és chicagói ünnepélyeket is a fentebbiekhez hasonló szellem lengette át. A chicagói meetingen Herford jeles lelkész, ki nem régtlett amerikai lakós, érdekesen adta elő Channing műveinek jótékony hatását és befolyását Európában. Channing nemcsak Amerikáé — mondá — hanem Európáé is. Összegyűjtött műveit legelőször Angliában adták ki s most Europa minden miveltebb nemzete nyelvére le van fordítva. Az öntanulás című essay-je sok ezer angol ifjút vezetett az önképzés útjára. Ő meg van győződve annak az igazságáról, a mit egy jeles olasz államférfi, Terenzio Mamiani mondott: „Hogy Olaszthonban a vallás lehetséges, de csak is a Channing-féle szellemben és irányban.“ Mi ugy hisszük, hogy ez nemcsak Olasz-, hanem minden országra nézve áll.

Mindezen Channing-ünnepélyek az egyetemes, a jézusi keresztény szellemnek voltak nagy diadalai. Egy amerikai szónok az egyik ünnepélyen ezt mondta: „Midőn ezelőtt 38 évvel, Channing halála alkalmából összejöveleteket tartottunk, hogy elvesztése miatti mély részvétünknek és fájdalomunknak kifejezést adjunk, nem emlékszem, hogy a mi egyházunkon kívül egyetlen egy személy is osztozott volna ama részvét nyilatkozatokban. S ime ma a különböző egyházak mindnyájan egyesülnek velünk az ő neve s emléke megtisztelésében.“ A világ halad! . . . Channing ma már nemcsak az unitariusok nagy apostola, hanem az egész keresztény világé.

KOVÁCS JÁNOS.

A BUDAPESTI UNITARIUS EKKLÉZIA ÉS TEMPLOM.

Budapesti hitrokonaink azon magas czélt tűzték ki maguk elé, hogy a b.-pesti főkegyházat, anyaegyházzá emeljék és a fővárosba unitárius templomot építsenek. Ez úgy érdekében felhívásokat intéztek ugy angliai és amerikai hitrokonainkhoz, mint hazánk összes unitariusaihoz. Itt közöljük felhívásukat, melegen ajánlván t. olvasóink és mindazon elvbarátaink becses figyelmébe, kik a szabadelvű kereszténység elvei és azok gyakorlata iránt rokonszenves érdekekkel viseltetnek és annak éléhaladását előmozdítani kívánják. E célra teendő kegyes adományokat szerkesztőségünk is a legnagyobb készséggel fogad és közvetit.

Az Egy örök Isten nevében és dicsőségére!

Kedves hitrokonaink az Ur Jézus Krisztus által!

Midőn a budapesti fiók-egyházköztség nevében nemcsak fiók-egyházunkra, hanem közvetve az egész magyar unitárius vallásközönségre nézve is egy nagy jelentőségű ügyben, t. i. hogy hazánk fővárosában unitárius rendes lelkészi állomást szervezzünk és állandó imaházat alapítsunk, teljes lelki bizalommal fordulunk kedves hitrokonink szeretetéhez és nagylelkűségéhez: csupán azon legközelebbi indokokat kívánjuk felemlíteni, melyek szándékunk fontosságát első sorban igazolhatják.

Tudva van ugyanis kedves hitrokonaink előtt, hogy míg szent vallásunk Erdélyben már 300 év óta a törvény által elismert ker.vallások közé tartozott, Magyarország Erdélyen kívüli részeiben a Duna és Tisza vidékein már a 16-ik s részben a 17-dik században el kellett enyészniök az unitárius hitelveknek s követőiknek, mert itt törvény nem védte őket, mint Erdélyben; az ellenök támadt nagy visszahatást törvényes oltalom nélkül még a déli megyékben Kárádi Pál vezérlete alatt jelentékeny számmal tömörült s szervezkedett unitárius egyházak sem állhatták ki.

Az 1848 és később az 1867 évi „unio“ törvényczikk által Erdély Magyarországgal egyesítettván, ez által az unitárius vallás is egész hazánkban törvényesen bevett vallásul ismertetett el, s az alkotmányos új korszak s új országos rendezkedés következtében, az utóbb említett év óta, az unitáriusok közül is többen jöttek ugy Budapestre a minisztériumokhoz vagy más hatóságokhoz, a parlamentbe, s ipari, s kereskedelmi foglalkozásban is, valamint más magyarországi (Erdélyen kívüli) városokba is, még pedig többen családjaikkal együtt; — de a Királyhágón inneni hazai részekben nem alakulhatott mostanig sem egyetlen anyaegyházközség.

Ez az állapot indított néhány év előtt minket Budapesten lakó unitáriusokat arra, hogy itt egyelőre erőnkhez mérten egy unitárius fiókegyházközséget alkossunk vallásközönségünk egyh. főtanácsa jóváhagyásával olyképen, hogy a mi költségünkön évenként legalább kétszer unitárius lelkész jöjjön Kolozsvárról hozzánk, isteni tisztelet tartása végett. Ezenfelül fiókegyházközségünk gondnoka és titkára esetről esetre gondoskodtak a Budapesten lakó unitáriusokra nézve felmerült egyházi teendők elintézéséről.

Ezen szervezet is kétségen kívül jótékony hatással volt vallási érzelmeinkre, s ily gyengébb szervezettel is tettünk itt a fővárosban némi szolgálatot szent vallásunknak, különösen hitelveink ismertetése s más vallásuak rokonszenvének megnyerése által. Tapasztalnunk kellett azonban mégis, hogy az évenként egyszer-kétszer tartott isteni tisztelet, ha pillanatra felhevíti is a közelebb levőket, de vallásosságukat állandóan nem ápolhatja, a távolabb lakókat pedig alig érintheti. Az egyes unitárius hivekben, ha meg is van a buzgóság, az unitárius hitelvekhez való ragaszkodás: de ezen mostani szűkebb körü egyházi szervezet idegen elemek közt elszórtan élő hiveinket egy mély vallásosságtól áthatott tésztületté, igaz testvéries egységbe nem forraszthatja. Mindinkább érezzük, hogyha nincs Budapesten állandó templomunk vagy imaházunk, melyben az Egy Isten dicsősége tündököljön állandóan, melyben magasztos hitelveink hirdettessenek s éltsessenek szüntelen; ha nincs rendes lelkészünk, a ki Isten házában, a családok körében, az élet különböző viszonyai liózt folyvást buzditólag és vigasztalólag hason, építsen, a ki vidéken lakó hitrokonainkat is olykor-olykor felkeresse, s hozzánk mind közelebb s melegebben fűzze: akkor nem kerühetjük el, hogy Magyarország Királyhágón inneni részeiben különböző helyeken egyenként vagy kisebb csoportokban elszórtan élő hiveink, különösen azok gyermekei, kik ez idő szerint hitelveink szerinti vallási oktatást is kélőleg nem nyerhetnek, idővel mint oldott kévék szét ne hulljanak.

Az előadott helyzetnek komoly számbavétele s abból eredt mély meggyőződésünk, s mindennekfelett a szent vallásunk iránti tiszta szeretet indítottak bennünket, Budapesten s ennek vidékén lakó unitáriusokat, kik lélekszám szerint csak a fővárosban százan fölül vagyunk, arra, hogy itteni ifju fiók-egyházközségünket anya-ekklézsiává emelni, rendes lelkeszi állomás szervezésével és állandó imaház alapításával megkisértsük.

Ösztönzött minket erre ama számításon kívül nem hagyható ténynek megfontolása is, hogy Erdélynek Magyarországgal történt egyesítése után Kolozsvár, Erdély régi fővárosa és az unitárius egyház központja, elvesztvén fővárosi jellegét, s Budapest válván az egész magyar királyság fővárosává, a királynak s királyi családnak gyakran lakhelyévé, a magyar ministeriumnak s országgyűlésnek állandó székhelyévé, közművelődési főbb intézeteinknek, a gazdaságnak, ipar s kereskedelmi életnek központjává, hol minden hazai s magyar nemzeti érdek találkozik, s szilárd álláspontra törekszük jutni: azt hisszük, hogy vallás közönségünk méltósága, tekintélye, életérdeke és jövője hathatósan megkivánják, mikép a magyar birodalom fővárosában egy virágzó unitárius ekklézsia alapítása által szent vallásunk külsőleg is kifejezésre jusson, de bensőleg is szilárdabb állást foglaljon el az ország egyéb vallásfelekezetei közt, s ez által az eddig erdélyi jelleggel birt unitárius egyház is egész Magyarországra nézve országos jelleget nyerjen.

De egy a fővárosban alapítandó unitárius anya-egyházközség a mellett, hogy az elszórtan élő vidéki hitrokonainkkal az egyházi kapcsolatot szorosabbra fűznél, és fentartaná, — különösen Budapesten a remélhetőleg évről évre erősbülő unitárius intelligentiával és egy anya-egyház minden kellékeivel rendelkezve, a hatóságokkal, testületekkel s kiváltképpen más vallásu tényezőkkel szemben is bizonyára hasznos szolgálatokat tehetne egész vallásközönségünk méltányos érdekei előmozdítása körül, különösen sokszor félreértett hitelveink helyes ismertetése, az ellenséges elemekre való békülékeny és jótékony hatás, s minden irányban a rokonszenv, becsülés és jóakarattal megnyerése által.

Körvonalalaiban érintettük az előbbieken azokat az indokokat, melyek minket a budapesti unitár-fiók-egyházközségnek anyaegyházzá emelése iránti elhatározásunkra vezettek. Hozzájárult e fontos lépésünkhöz az is, hogy a dicső emlékü püspökünk Dávid Ferencz mártyr-halálának háromszázados évfordulója emlékére tartott ünnepeleyn angol s amerikai hitrokonaink részéről hozzánk jött küldöttek, felismervén szándékunk fontosságát, melegen biztattak, hogy tervünk kivitelében angol és amerikai hitrokonainkra is számíthatunk.

Ennyi hathatós ok szól kedves hitrokonaink, a Budapesten szervezendő unitárius rendes lelkeszi állomás és állandó imaház alapítása mellett.

Meg vagyunk győződve a legmélyebben, hogy ezzel nemcsak a Budapesten s közelebbi vidékeira lakó unitáriusoknak, hanem az egész magyar unitárius egyház egyetemének is tennék nagy szolgálatot.

A mi már előadott tervezetünknek anyagi oldalát illeti, öszintén ki kell jelentenünk, hogy annak megvalósítására mi budapesti s eddig hozzánk csatlakozott Erdélyen kívül lakó unitáriusok magunkra képesek nem leszünk. Mert bár vallásunkhoz szeretettel ragaszkodunk, annak

ápolása s virágzása érdekében erőnkhez mérten minden kitelhető áldozatot készek vagyunk mindenkor, úgy a jelen vállalatra is egész buzgósággal meghozni; de — fájdalom — mi budapesti s a hazánkban (Erdélyen kívül) elszórta s nagy részben önmunkásságuk után élő tisztviselők és másféle foglalkozású unitáriusok korlátolt anyagi helyzetünk miatt jelentékenyebb anyagi áldozatokra képesek nem vagyunk. Apostoli buzgóságunk mellett apostoli szegénység levén a mi sorsunk.

Ime, kedves hitrokonaink az Urban, ezért fordulunk önökhöz is, keresztény szeretettel kérvén, hogy tekintve a magunk eleibe kitzüzt, s unitárius szentegyházunk történetében, tekintélyének emelésében és üdvös fejlődésének biztosabb elősegítésében kiváló nagy fontossággal bíró czélt, sziveskedjenek testvériesen segédkezet nyújtani nekünk tervünk kivitelére. Nem kívánhatunk ugyan nagyobb áldozatokat erdélyi hitrokonainktól; mert tudjuk, hogy nagyobbára ők is szegénységgel küzködnek, s áldozatkészségük folyvást sokféle van igénybe véve; de minthogy erdélyi hitrokonaink tömeges számmal s egyházilag szervezett viszonyok közt élnek, azt hisszük, módját találhatják, hogy a sok oldalról jövő apróbb adományok által itt a Duna mellett szentegyházunk érdekében létesítendő tervünket hathatósan előmozdítsák.

Kérésünket tehát ismételve, hitrokoni szeretetükbe ajánlva, vagyunk önöknek, kedves hitrokonaink az Ur Jézus Krisztusban szerető atyjokfiái

a b.-pesti unitár. fiók-egyházközség nevében s megbízásából
Budapesten, 1880. május 30-án.

Buzogány Áron,
a b.-pesti unitár. fiók-egyház titkára.
Végh József,
a fiók-egyház pénztárnoka.
Jakab Elek,
a kebli egyháztanács tagja.
Sebes Pál
a kebli egyháztanács tagja.
Szekely Elek,
a kebli egyháztanács tagja.

M. Farkas Sándor,
a kebli egyháztanács jegyzője.

Hajós János,
a b.-pesti unitár. fiók-egyház gondnoka.
Bedő Albert,
a fiók-egyház másod-gondnoka.
Dr. Hatala Péter,
a kebli egyháztanács tagja.
Szekely Mihály,
a kebli egyháztanács tagja.
Ürmösi Miklós,
a kebli egyháztanács tagja.

LEVELEZÉS.

Franciaország. St. Maixent, 1880. ápril. 9.

Kedves Uram!

Nem hiheti ön, mennyire meghat engem azon figyelem látása, melyel az önök egyháza van mind az iránt, a mi a franciaországi reformált egyházban, — jelesen pedig egyházunk szabadelvű pártjában történik. Teljesen igaz, hogy a valójában protestans egyházak mindenütt és mindig testvérek; és hogy a szükséges különbség mellett valódiilag egyik; egy szellem lelkesíti mindnyájokat.

Mivel Reville-nek a „College de France“-ba történt kinevezetéséről beszél ön, azt hiszem meg kell önnek mondanom, hogy megnyitó beszédét a népes hallgatóság, mely hallgatta, megtapsolta. Valójában nagyszerű is volt. Reville legkiválóbb, legszellemdúsabb tudósaink egyike;